

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสาร
เรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม
กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

นางสาว วิลาสินี พิพิธกุล

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-971-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE NEWSPAPERS' ROLE ON
ENVIRONMENTAL RISKS CONCERNING
THE MAE MOH POWER PLANT

Ms. Wilasinee Phiphitkul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-971-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม
ศึกษาระดับมณฑลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

โดย

นางสาววิลาสินี พิพิธกุล

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฤงสูวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. นันทวัน สุชาโต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. พีระ จิรโสภณ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์)

พิมพ์ตำแน่งแบบทักัดยอวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วิลาสินี พิพิธกุล : บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสาร เรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม
กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (NEWSPAPERS' ROLE ON
ENVIRONMENTAL RISK CONCERNING THE MAE MOH POWER PLANT) อ.ที่ปรึกษา
รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ, 197 หน้า. ISBN 974-584-971-5

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาประเด็นลักษณะเนื้อหาของการนำเสนอข่าวกรณีมลพิษ
แม่เมาะ ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม (2) ศึกษานโยบาย กระบวนการกำหนด
และเลือกสรรข่าวสารของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวดังกล่าว และ (3) เพื่อประเมินบทบาทของ
หนังสือพิมพ์ในกรณีของความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์เหล่านี้ ได้อาศัยกรอบทฤษฎีภารกิจหน้าที่
และความล้มเหลวของภารกิจหน้าที่ของสื่อมวลชนร่วมกับแนวคิด เรื่องการเลือกสรรและกำหนดวาระ
ข่าวสาร ตลอดจนการพึ่งพาข่าวสารของสาธารณชนในภาวะวิกฤติ

การรวบรวมข้อมูล ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น
การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบรรณาธิการ นักข่าวและบุคคลที่ใกล้ชิดกับกรณีวิกฤติการณ์มลพิษดังกล่าว รวมทั้ง
การสำรวจด้วยแบบสอบถาม จากการสุ่มเลือกชาวบ้านแม่เมาะ จำนวน 90 ราย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของรายงาน
เหตุการณ์ที่สืบหน้าไปแต่ละวัน โดยมุ่งชูประเด็นของความขัดแย้งและผลกระทบมากกว่าการนำเสนอ
ประเด็นที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในความจำเป็นของการแก้ไขในระยะยาว มีผลให้
สังคมตื่นตัวกับเหตุการณ์ความเสี่ยงเป็นครั้ง ๆ ไป ทั้งนี้พบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอก
องค์กรหนังสือพิมพ์ ที่เป็นข้อจำกัดในการสร้างประสิทธิภาพของการรายงานข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม
เช่น นโยบายการเลือกสรรและกำหนดวาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ประสิทธิภาพของนักข่าว ความจำกัด
ของข้อมูลข่าวสารและความขัดแย้งในบริบททางประวัติศาสตร์ระหว่างฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายพัฒนาทาง
อุตสาหกรรม

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิติ วิลาสินี พิพิธกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

C650841 : MAJOR MASS COMMUNICATION
KEY WORD: NEWSPAPERS' ROLE/ RISK COMMUNICATION

WILASINEE PHIPHITKUL : NEWSPAPERS' ROLE ON ENVIRONMENTAL RISK
CONCERNING THE MAE MOH POWER PLANT. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF.
PIRA CHIRASOPONE, Ph.D. 197 PP. ISBN 974-584-971-5

The objectives of this research are threefold: (1) to analysis issues and news coverage on the toxic pollution of the Mae Moh Power Plant; (2) to explore gatekeeping and agenda-setting processes in relation to the selection of news and incidents of the environmental risk; and (3) to assess a functional and dysfunctional role of newspapers concerning the crisis. The analysis of this risk communication situation was undertaken within the theoretical framework of the structural and functionalism approach along with the agenda-setting and gatekeeping concept of the media. In addition, information need and media reliance of the public were investigated based on the theory of information dependency.

Data was acquired through the content analysis of both national and local newspapers as well as an depth-interviews of editors, reporters, and all higher-ups involved. Also included were the people of 90 households which were randomly selected from the villages of the Mae Moh area.

Result demonstrated that newspapers were most likely to report the stories and the issues on the environmental risk according to the progression of the crisis. The main focus was placed an conflicted and consequences of the event rather than public education and the awareness for a long term resolution. It is also found that a variety of significant factors, both inside and outside newspaper organizations, tended to disrupt the efficiency of news coverage on the environmental issues. Newspaper issue selection and agenda setting policy, reporter capability, unavailability of qualified sources of news, and long-standing conflict between conservationist and technologist view are those accounted for the continuation of the traditional journalistic style of thai crisis reporting.

ภาควิชา..... การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา..... การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา..... 2537

ลายมือชื่อนิสิต..... วิมล วิมล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เอาใจใส่ช่วยเหลือให้ คำแนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.นันทวัน สุชาโต และ รองศาสตราจารย์ ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ Dr.Sharon Freidman หัวหน้าสาขาวิชาวารสารศาสตร์สิ่งแวดล้อม Lehigh University ที่ได้กรุณาจัดส่งเอกสาร ตำราด้าน Risk Communications มาให้ประกอบการ ศึกษาค้นคว้า

ขอขอบคุณ กองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์มติชน และฝ่ายประชาสัมพันธ์ การ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูลเอกสารข่าว สำหรับการศึกษาวិเคราะห์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณบุคคลทุกท่านที่ได้รับการเอื้อนามไว้ในงานวิจัยใน ฐานะของแหล่งข้อมูล ซึ่งมีส่วนร่วมสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้ให้เงินทุนอุดหนุนการทำวิจัยครั้งนี้ และสุดท้าย ขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ที่ให้ความห่วงใยและเป็นกำลังใจเสมอมา ซึ่งผู้วิจัยจะจารึกไว้ใน ความทรงจำสืบไป .

วิลาสินี พิพิธกุล

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภาพ	ญ

บทที่

1. บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหานำวิจัย	15
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	16
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น	16
ขอบเขตของการวิจัย	17
นิยามศัพท์	17
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	19
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
ทฤษฎีภารกิจหน้าที่และความล้มเหลวของ	20
ภารกิจหน้าที่ขอ สื่อมวลชน	
ทฤษฎีการพึ่งพาข่าวสาร	23

/ แนวคิดการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยง	27
/ แนวคิดแหล่งข่าวในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยง	28
/ แนวคิดความวิตกกังวลอันเนื่องมาจากการสื่อสารไม่สมบูรณ์	31
/ แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของ	32
การสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยง --	
สรุปเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
3. ระเบียบวิธีวิจัย	42
กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล	45
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	50
การนำเสนอข้อมูล.....	55
4 / วิเคราะห์บทบาทหนังสือพิมพ์	
จากประเด็นและลักษณะการนำเสนอเนื้อหา.....	56
ประเด็นของเหตุการณ์ที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ	59
รูปแบบและลักษณะการนำเสนอเนื้อหา	69
ประเภทของแหล่งข่าวที่ใช้อ้างอิง	79
ลักษณะการพาดหัวข่าว/ชื่อเรื่อง	86
คุณค่าข่าวที่เป็นองค์ประกอบในเนื้อหา	91
สรุปประเด็นและลักษณะการนำเสนอเนื้อหา	95

5.	ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกสรร และนำเสนอเนื้อหา	86
	กระบวนการเลือกสรรและนำเสนอข่าวสาร	86
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดในการนำเสนอข่าว	99
	สรุปปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอเนื้อหา	103
6.	บทบาทของหนังสือพิมพ์ ในการสื่อสารภาวะเสี่ยงจากกรณีมลพิษแม่เมาะ	104
	ประเมินบทบาทของหนังสือพิมพ์จากระดับ การพึ่งพาข่าวสารของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ	105
	ประเมินบทบาทของหนังสือพิมพ์ตามเกณฑ์ ภารกิจพื้นฐานของสื่อมวลชน	110
	การพิจารณาบทบาทของหนังสือพิมพ์ภายใต้กรอบ ของการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม	114
	สรุปบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยง ทางสิ่งแวดล้อมกรณีมลพิษแม่เมาะ	118
7.	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	119
	อภิปรายบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่อง ความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมกรณีมลพิษโรงไฟฟ้าแม่เมาะ	121

การพิจารณาบทบาทของหนังสือพิมพ์	128
ภายใต้กรอบของการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม	
ข้อจำกัดของงานวิจัย	131
ข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป.....	131
เอกสารอ้างอิง	133
ภาคผนวก	138
ประวัติผู้เขียน	185

สารบัญตาราง

ตารางที่

1.	แสดงการจำแนกรูปแบบเอกสารข่าวที่นำเสนอกรณีมลพิษแม่เมาะ	56
2.	แสดงการจัดลำดับประเด็นของเหตุการณ์ที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ เปรียบเทียบ 3 ช่วงเวลา	60
3.	แสดงรูปแบบและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเปรียบเทียบ 3 ช่วงเวลา	69
4.	แสดงลักษณะการพาดหัวข่าว/ชื่อเรื่องเปรียบเทียบ	79
	3 ช่วงระยะเวลา	
5.	แสดงคุณค่าข่าวที่เป็นองค์ประกอบในเนื้อหาเปรียบเทียบ	81
	3 ช่วงเหตุการณ์	
6.	แสดงการเปรียบเทียบการให้ข้อมูลของกฟผ. กับน.ส.พ.	96
7.	แสดงผลการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านแม่เมาะ.....	106
	ภายหลังหนึ่งปีวิกฤติการณ์มลพิษ	
8.	แสดงพฤติกรรมแสวงหาข่าวสารของ	107
	ชาวบ้านแม่เมาะในช่วงวิกฤติการณ์	
9.	แสดงการเปรียบเทียบประเด็นที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ	109
	กับประเด็นที่ชาวบ้านอยากรู้และสื่อสารกัน	
10.	แสดงการประเมินบทบาทของหนังสือพิมพ์ตาม.....	111
	เกณฑ์ภารกิจพื้นฐานของสื่อมวลชน	

สารบัญแผนภาพประกอบ

1. แบบจำลองเชิงฟังก์ชันของ Ball-Rokeach และ DeFleur.....	25
2. แบบจำลองการสื่อสารเพื่อความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ	27
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแสดงบทบาทของหนังสือพิมพ์ กับการฟังก์ชันข่าวสารของชาวบ้าน กรณีมลพิษแม่เมาะ	122